

Den döve rapparen Signmark är rapparen slog igenom i den finska melodifestivalen.

Språkatabank ska ge mer text, sid 14

Sverige tar inte efter norskt textkrav, sid 16

Signmark får ut sitt budskap, sid 18

Erik Akervall har stora ambitioner, sid 20

Från 1 januari måste alla norska filmer som får statsbidrag textas när de visas på bio.

Det har det norska kulturdepartementet bestämt.

Liknande regler är inte att vänta i Sverige, enligt kulturminister Lena Adelsohn

Liljeroth. TEXT: ULRIKA NILSSON

Norge ställer krav för filmstöd

Ingen text – inga pengar

– **DETTA KOMMER** att göra norska filmer tillgängligare för en större publik, säger den norska kulturministern Anniken Huitfeldt.

– Vi norrmän är vana vid att se film med text eftersom det så stor andel utländska filmer som visas på bio. Vi glömer att texten är där. För hörselskadade är det dock väldigt viktigt att den finns, säger hon.

Regeländringen är ett led i det politiska

målet att göra konst och kultur tillgänglig för alla grupper i samhället.

Missnöje

Textkravet lovordas av den norska hörselskadeorganisationen HLF, men det finns andra som inte är lika nöjda. Enskilda regissörer och producenternas förening har haft invändningar mot reglerna eftersom de anser att texten är ett ingrepp i ett konstverk.

– Estetiskt så är textning av film helt pyton. Det är synd att det nu blir obligatoriskt att texta varenda litet pip i varenda biofilm. Jag är emot ett sådant krav när man inte utvärderar behovet i varje enskild film. Däremot kan man ha kravet i DVD-filmer, säger regissören Maria Sødahl i en intervju i Dagsavisen.

Leif Holst Jensen, generalsekreterare i producentföreningen, tycker att en kom-

promiss hade varit bättre än krav och att biografägarna själva borde få bestämma om de vill visa en film med text eller ej.

– I viss mån är text ett ingrepp i filmen, men kravet på tillgänglighet är också viktigt. Det är ingen som inte önskar att så många som möjligt ska se deras filmer, säger Leif Holst Jensen.

Frivilligt funkade ej

Ett försök som gjorts av branschorganisationen Film & Kino visar emellertid att frivillig filmtextning inte fungerar.

– Det var endast när filmerna hade dåligt ljud, mycket dialekter eller andra nordiska språk som de blev intresserade av att visa dem med text, säger Lene Løken på Film & Kino till Dagsavisen.

Sveriges kulturminister Lena Adelsohn Liljeroth tycker att det ska bli intressant att se vilket utfall det norska beslutet får.

Är ett liknande krav möjligt här?

– Filmutredningen konstaterade att det behövs ytterligare insatser för att öka tillgängligheten till svensk film för exempelvis hörselskadade, men att de konstnärliga argumenten mot textning inte helt kunde avfärdas. Därför förordade utredningen inte ett allmänt krav på att svensk film som får produktionsstöd alltid ska visas med svensk text, säger hon.

Lena Adelsohn Liljeroth påpekar att antalet visade svenska filmer med text har ökat och hon hoppas att fortsatt samarbete mellan Filminstitutet, biografägare, film distributorer och intresseorganisationer kan ge ännu bättre utbud.

– Det handlar också om att vi som önskar fler textade visningar av svensk film talar om det för de ansvariga på biograferna, säger hon. ●

Stor skillnad i kostnad

• Bakgrunden till införandet av textkrav är digitalisering av norska biografier, som gör tekniken betydligt billigare. I stället för 250 000 norska kronor för att lägga undertext på en "gammaldags filmrulle" kommer det att kosta cirka 15 000 att göra det digitalt, enligt norska filminstitutets beräkning.

"Smala" filmer oftast utan anslag

SVENSKA FILMINSTITUTET delar ut pengar till textning av svensk film. De senaste åren har summan legat på runt 1,5 miljoner, varav drygt hälften går till textning och hälften till syntolkning

Det är distributören som söker anslag. Vanligtvis söker de för filmer som riktar sig till en stor publik. Alltså inte för "smalare" filmer som bara går upp i ett fåtal kopior.

Ruben Östlunds film *Play* är en sådan film, som ansågs vara smal och därmed inte var aktuell för text.

– *Play* är ett specialfall. Distributören hade först inte sökt pengar till textning men sen såg man att det fanns ett större intresse än man trott och kom in med en ansökan ändå, trots att det var sent. De

fick besked om stödet bara några dagar före premiären. Textningsarbetet tar tid så kopian var inte klar förrän ett par veckor senare, berättar Kristin Engstedt, handläggare av filmstöd på Svenska Filminstitutet.

Handlingen viktigast

Filmens regissör, Ruben Östlund, är glad att det gjordes.

– Medan vi arbetade med filmen hade jag själv svårt att höra ibland. Barn och ungdomar pratar ganska lågt. Vi diskuterade faktiskt om filmen skulle vara textad på alla kopiorna, men kom fram till att ljudet var så bra att det inte behövdes, berättar han.

– Självklart ska det finnas text om det

Ruben Östlund, regissör och manusförfattare, på inspelningen av filmen *Play*.

kan underlätta för publiken att uppfatta dialogen, tillägger han.

Ruben Östlund kan förstå invändningar mot text. I en aspekt kan den vara dålig, menar han.

– Om man tittar mycket på texten kan man missa att se på filmen och det är synd. Men det viktigaste är ändå att man inte missar handlingen, säger han.

ULRIKA NILSSON

Kritiker tror på en ändring i branschen

Filmkritikern Jan Lumholdt bevakar filmfestivaler i hela världen. Han vet hur det är att missa delar av dialogen och att anstränga sig maximalt för att höra.

– Jag hoppas att textad film blir standard en dag, säger han.

"DAGS ATT SITTA med öronen på spänn". Så lød rubriken på en krönika av Jan Lumholdt, filmskribent i Svenska Dagbladet, inför årets filmfestival i Stockholm.

Lumholdt beskriver hur han måste skärpa sitt hörselsinne till det yttersta för att uppfatta dialogen och att han trots det missar en del. Av tradition är engelska och amerikanska filmer nämligen inte textade på filmfestivaler.

Jan Lumholdt hör bra men hans beskrivning passar väldigt väl in på en person med nedsatt hörsel som försöker hänga med i handlingen i en otexad film.

Det kan vara väldigt svårt att dechifrera dialekter, accenter, slang eller otydligt tal oavsett vilket språk det gäller.

– Seden att inte texta engelska filmer kommer från den tiden då skådespelarna var skolade att tala välartikulerat, men numera är det inte så. Nu ska det vara verklighetstroget och då blir det svårare att uppfatta.

"Regissörerna är kungar"

Jan Lumholdt tycker själv att skotska och amerikanska sydstatsdialekter är jobbigast.

– Då gäller det verkligen att jag koncentrerar mig maximalt för att hänga med. Efteråt är man helt slut.

Han skulle gärna se att det blev standard med text på festivalerna och han vet att flera kolleger skulle skriva under på det önskemålet.

Något direkt motstånd mot text kan han inte se. Däremot kan det

vara en känslig fråga, förklarar han. Det skulle kunna uppfattas som kritik mot ljudkvaliteten i filmen eller som ett intrång på regissörens verk.

– Man ser upp så mycket till regissörerna, de är kungar i den här världen. Men andra länders filmer är textade på engelska och det är ingen som har invändningar mot det.

Håller inte med

Han tycker sig märka att det börjat ske en förändring i branschen, bland annat har filmer av den brittiske regissören Ken Loach visats textade på amerikanska biografier.

Han såg Ruben Östlunds uppmärksammade film *Play* (se artikel till vänster) på världspremiären i Cannes i våras och slogs då av att det var väldigt svårt att höra dialogen.

– Ljudet hörs lite på avstånd i filmen. Där hade jag en stor nytta av den engelska texten. Tack vare den fick jag hela upplevelsen.

Invändningar som att dialogen inte återges exakt, att det görs förklaringar och förkortningar eller att texten "stör" filmupplevelsen håller han inte med om.

– Det är helheten som räknas, att man inte missar delar av handlingen. När man sitter hemma och ser på tv har man ju undertexten på och har inga problem med det.

Jan Lumholdt tänker fortsättningsvis ta upp frågan när han har kontakt med festivaler.

– Frågan känns ännu mer angelägen eftersom text är så viktigt för hörselskadade, säger han.

ULRIKA NILSSON

Med tung basgång och händerna fulla av rim sprider den döve rapparen Signmark sitt budskap.

För trots glättiga musikvideor, folkligt tilltal och popinfluerade låtar finns det en allvarlig klangbotten hos den finske musikern. Signmark är förbannad.

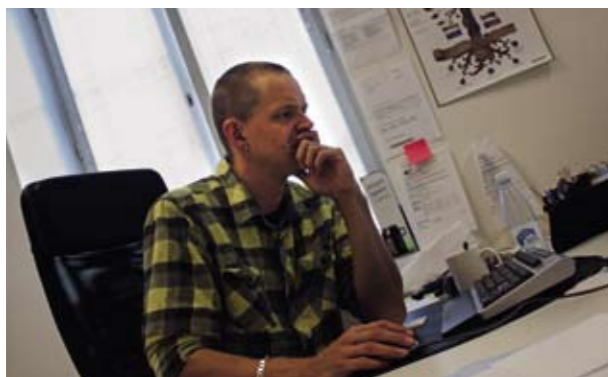
TEXT OCH FOTO: ANTON ASSARSSON OCH MIKAEL DELIN

Kamp mot orättvisor Signmarks drivkraft

– Jag vill berätta vem jag är

MARKO VUORIHEIMO, som Signmark egentligen heter, slog sig in i det finska medvetandet när han kom tvåa i landets melodifestival 2009. Låten Speakerbox charmade publiken med en trallvänlig refräng och låtrader som "Damn, what's next right? Movies for blind?" och "People fear what they can't comprehend."

Mycket av det han skriver utgår från motsägelsen i att vara döv och musiker; han har marginell hörsel på höger öra, använder hörapparat och kan inte förnimma mer än basgången i sina låtar. Men i än större utsträckning vill han belysa de orättvisor och den okunskap han ser runtomkring sig.

Turné, intervjuer, möte med premiärministern... Signmark är uppbokad lång tid framöver. På kontoret i centrala Helsingfors har han sin bas.

Generationers ilska

Hans låtskrivandet bygger på ilska, berättar han. En ilska grundad i skam som spänner över tre generationer.

Den börjar hos farföräldrarna som drog för gardinerna så att ingen skulle kunna se att de använde teckenspråk därinne.

Det fortsätter med hans föräldrar som försökte få Signmark och hans bror

att sluta teckna till varandra i livsmedelsbutiken för att inte stöta sig med någon. Och det slutar med Signmarks eget möte med inkompetens och ointresse för hörselnedsättningar under sin skolgång.

– Jag accepterar inte ett sådant samhälle, jag står inte ut med det. Det kryper i mig när jag ser en sådan attityd, berättar Signmark, som blir så engagerad när han pratar att tolken måste stoppa honom. Hon hinner inte med att översätta. "So loosen up, you seem a little uptight, right? Maybe 'casue a deaf man came and stole your spotlight."

Textraden kommer från låten Smells Like Victory och sammanfattar mycket av Signmarks attityd.

Internationellt intresse

Debuten som hip hop-artist kom redan 2006 med det självbetitlade albumet Signmark och en medföljande DVD.

Skivan uppmärksammades inte bara i

Finland utan även internationellt. Han var trots allt världens första döva rappare.

Det hänger tre kalendrar på väggen bakom Signmarks skrivbord. En är för 2010, en för 2011 och en för 2012. Alla tre är fyllda med post-itlappar och markeringar i tusch.

På en lapp står det Tanzania och på en annan USA. En markering säger pressmöte och en annan turné. Signmarks schema är fulltecknat för en lång tid framöver.

– Det betyder att folk lyssnar på mitt budskap. Jag känner förändringens vind. Annars hade jag inte fått träffa Finlands premiärminister eller suttit här med en fulltecknad kalender.

Tung bas

Den hip hop-artist Signmark tycker är bäst just nu är svenska Adam Tensta, i synnerhet med låten That's My Cool.

Även Signmark har blivit en förebild.

Det har dykt upp en handfull döva rappare runt om i världen inspirerade av framgångarna, och han har mailkontakt med de flesta.

En är amerikan, en annan tysk, någon använder sin egen röst och någon bara teckenspråk.

Popinfluenser

Brandon heter killen man hör på Signmarks skivor, det är han som rappar verserna som Signmark tecknar på amerikanskt teckenspråk, ASL.

Signmark berättar att det är hårt jobb att få allt att rimma simultant, men det går, och den tunga basen som karaktäriserar Signmarks låtar dunkar i hela kroppen och hjälper honom hitta rätt.

Ett cochlea implantat hade kanske gjort arbetet med musiken enklare, men en sådan operation har Signmark inget intresse av. Hela hans familj är ju döv.

Han förklarar hur musiken utvecklats

På USA-turné

Namn: Marko Vuoriheimo
Alias: Signmark
Bor: Helsingfors, där han även är född och uppvuxen.
Ålder: 33.
Diskografi: Signmark (2006), Breaking The Rules (2010).
Kuriosa: Den första döva artisten som signats av ett multinationellt skivbolag (Warner Music).
Aktuell: Ger sig ut på USA-turné i början 2012. Han kommer uppträda i bland annat Los Angeles, New York, Seattle och San Francisco.

I november arrangerade Språkrådet ett seminarium om nationell språkdata. En sådan sägs vara nödvändig för att kunna ta fram tillräckligt bra taligenkänningsprogram så att det till exempel kan bli mer och bättre direkttextning.

TEXT OCH FOTO: STEFAN ANDERSSON

En bit kvar för att lösa tal till text

EN SPRÅKDATA BANK betyder ungefär att man samlar så mycket av svenska språket, kodat grammatiskt, så att en dator kan tolka det som sägs på ett tillräckligt bra sätt.

En av föreläsarna på konferensen var Lars Bolin från Göteborgs universitet. Han förklarade:

– Det handlar om att få datorer att bete sig som människor. Ungefär som att bygga robotar som går på ett mänskligt sätt. Det är ett mycket intrikat problem och dessutom otacksamt eftersom det är

något vi gör utan att tänka, och det är därmed inte lätt att förklara vilka svårigheter är.

Det framgick under seminariet att det finns många komplicerade frågor att ta ställning till. Hur ska den organiseras? Vilka data ska samlas in? Vem ska få använda materialet, Ska det vara gratis eller inte? Hur ska de juridiska frågorna kring upphovsrätt lösas? Och så vidare.

Olika intressen

Dessutom finns delvis olika behov och intressen från till exempel Sveriges Television som är ute efter en praktisk användning, från forskare som vill använda data för språkforskning och från företag som vill utveckla tjänster, varav en skulle kunna vara automatisk taligenkänning.

Förhoppningsvis behöver inte frågan om taligenkänning vänta tills man löst alla dessa frågor. Magnus Rönnlid, chef för SVT Undertext, var en av deltagarna på seminariet och efteråt var han ganska positiv.

– Jag tror att vi kommer att ha ett taligenkänningsprogram inom ett par år. Det är nödvändigt för att vi ska kunna

texta regionala sändningar eller långa sportevenemang.

Sveriges Television har till exempel inte behov av ett program som klarar flera dialekter eller personer som bryter på andra språk. Det kommer fortfarande att behövas personer som tolkar och förkortar det som sägs, men man talar in texten i stället för att skriva så programmet behöver bara kunna användas med "skuggtalarens" röst.

– Den teknik vi använder i dag är ganska gammal och det sker inte heller någon riktig utveckling av den.

Magnus Rönnlid berättar att SVT har testat några av de tal-till-text program som redan finns för svenska, men att dessa inte har varit tillräckligt bra för deras behov, framför allt när det gäller snabbhet.

– Om vi ska kunna använda taligenkänning måste det vara både väldigt snabbt och korrekt.

I dag textar Sveriges television cirka 60 procent av alla program, enligt sändningstillståndet är målet att SVT före 31 december 2013 ska texta alla program samt att textningen ska hålla en hög kvalitet.

Används av BBC

Taligenkänning används redan av till exempel det brittiska tv-bolaget BBC och i flera andra länder. Seminariet ingick i det uppdrag Institutet för språk och fornminnen fått av regeringen: att ta fram ett beredningsunderlag för att utveckla formerna för drift och samordning av en nationell språkdata bank som Auris skrev om i nummer 4/11.

Resultatet ska redovisas till regeringen 31 december 2011. ●

Fotnot: Den som är intresserad kan se hela seminariet (ej textat) på webbadressen: www.sprakradet.se/seminarium-sprakdatabank.

Erik gör skitbra webb-tv

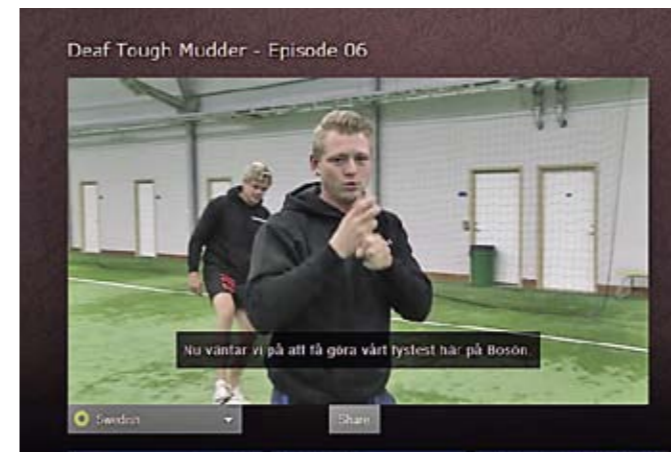
Skitbra eller inte, så heter den i alla fall. Erik Akervall är nyutexaminerad tv-producent som lanserat en egen teckenspråkig webb-tv plattform.

SKITBRA ELLER INTE, så heter webbplattformen i alla fall.

Erik Akervall är nyutexaminerad tv-producent som lanserat en egen teckenspråkig

webb-tv plattform.

När Stina Lundberg-Dabrowski 2008 skrev en krönika i Auris ägnade hon en del av den åt att berätta om Erik

Erik Akervall i ett avsnitt av Deaf tough mudder när de testat sin fysik på Bosön.

Akervall som då var en av hennes elever på Dramatiska Institutet. Så här slutade den:

"Och om ni om några år får se nyskapande program på teckenspråk och lite extra djärva och nya tv-idéer som ni inte har sett förut så skulle jag inte bli förvånad om det är Erik Akervall som ligger bakom".

Flest i världen

Nu har han startat en webbplattform som har ambitionen att vara den distributör som visar flest tv-produktioner på teckenspråk i världen.

– Jag har stora ambitioner. Fast jag tror att många skulle kalla dem för gigantiska.

Men för mig handlar det om att ha roligt och jag ser hinder som utmaningar i stället för problem, berättar Erik Aker-

vall, för Dövas tidning.

Kanalen ska vända sig till både teckenspråkiga svenskar och utlänningar och man kan välja mellan att se programmen textade på svenska eller engelska.

Fysiska utmaningar

I oktober startade serien "Deaf tough mudder". Det är en serie i tolv delar om tre döva killar, däribland han själv, som bland annat testar olika fysiska utmaningar.

Nästa projekt är ett program om två unga döva män som reser runt i Asien för att testa matkulturen, till exempel grillade spindlar och kokt hundhjärna.

De träffar också döva asiater i varje land som bjuder hem dem på middag.

STEFAN ANDERSSON

Annons